

KAINUUN
hyvinvointialue

Arviointikertomus 2023

Kainuun hyvinvointialueen aluevaltuustolle

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan puheenjohtajalta	3
2. Tarkastuslautakunta	4
2.1. Toiminta vuonna 2023	4
2.2. Tehtävät	5
2.3. Sidonnaisuusilmoitusten valvonta	6
2.4. Tilivelvollisten nimeäminen	7
3. Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen	8
4. Sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus, riskienhallinta ja konsernivalvonta	12
5. Arviointisuunnitelman mukaiset arvioinnit	13
6. Muu arviointi	19
7. Vuoden 2022 arviointikertomusten seuranta	22
8. Lopuksi	23

1. Tarkastuslautakunnan puheenjohtajalta

Kainuun hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan päätarkoitus on hyvinvointialuelain mukaan muun muassa arvioida, onko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutuneet suunnitellun mukaisesti ja onko toiminta ollut tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Tarkastuslautakunnan arviointikertomus on laadittu ja kuulemiset käyty huomioiden, että vuosi 2023 oli Kainuun hyvinvointialueen ensimmäinen täysi toimintavuosi.

Hyvinvointialueen taseessa on päättyneeltä tilikaudelta kertynyttä alijäämää yhteensä 19 255 378,38 euroa. Lain hyvinvointialueesta 115 §:n mukaisesti tilinpäätöksessä 2023 taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä. Vaikka hyvinvointialueen taloussuunnitelma kaudelle 2024–2026 on lain edellyttämällä tavalla tasapainossa, tulee hyvinvointialueen talouden tasapainoon ja rahoituksen riittävyyteen kulujen kattamiseksi kiinnittää erityistä huomiota.

Talouden osalta hyvinvointialueen hallitusta ja valtuuston toimintaa on ohjannut yleinen hyvän taloudenpidon periaate. Pyrkimys tulojen ja menojen tasapainoon. Vaikka hyvinvointialueen tilinpäätös näyttää yli 19 miljoonaa alijäämäiseltä on hyvinvointialueen päättäjiä ja työntekijöitä kiittäminen. Kuluja on pystytty karsimaan ja toimintoja tehostamaan entisestään. On kuitenkin mahdoton yhtälö saada talous tasapainoon vuoteen 2026 mennessä. Tämä mahdottomuus syntyy palvelutarpeiden kysynnän kasvusta ja samaan aikaan hyvinvointialueiden rahoituksen leikkaantumisesta. Tilanne on erittäin haastava. Tämä on huomioitava käytäessä keskusteluja tulevien vuosien taloussuunnittelussa. Tärkein huomio tulevaisuutta ajatellen on, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tulee olla kaikille kainuulaisille tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia, ajatellen koko hyvinvointialuetta.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtajana haluan kiittää lautakunnan jäseniä hyvästä yhteistyöstä vuoden 2023 aikana. Tarkastuslautakunta on ollut aktiivinen ja johdonmukainen työssään. Haluan myös kiittää lautakunnassa kuultavana olleita asiantuntijoita, viranhaltijoita ja antaa kiitoksen vieranvaraisuudesta eri vierailukohteissa. Lautakunnan toimintaan osallistuneet virkahenkilöt ovat tehneet erinomaista työtä, erityiskiitos lautakuntamme sihteeri Miia Pussiselle.

Tarkastuslautakunta kiittää yhteistyöstä kaikkia tahoja ja toivoo, että arviointikertomuksen havainnot ja suosituksia käytetään Kainuun hyvinvointialueen tulevien vuosien toiminnan kehittämässä.

Kuhmossa 21.5.2024

Tuomas Kettunen
Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2. Tarkastuslautakunta

2.1. Toiminta vuonna 2023

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2023 arviointiin liittyen 12 kertaa. Esittelijänä on toiminut tarkastuslautakunnan puheenjohtaja Tuomas Kettunen ja asioiden valmistelijana tarkastuslautakunnan sihteeri Miia Pussinen. Päävastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHT, KHT Tiina Mikkonen-Brännkärr / BDO Audiator Oy.

Tarkastuslautakunnan jäsenet vuonna 2023:

Jäsen	Varajäsen
Tuomas Kettunen, pj. (kesk.)	Sakari Seppänen
Pertti Granqvist, varapj. (vas.)	Anja Peura
Pasi Arffman(ps.) 18.2.2024 asti	Valtteri Arffman 18.2.2024 asti
Pasi Kilpeläinen (ps.) 19.2.2024 alk.	Eila Aavakare 19.2.2024 alk.
Helena Ohtonen (sd.)	Heikki Hekkala
Toivo Sistonen (kok.)	Teemu Takalo
Milla Veteläinen (kesk.)	Piia Määttä
Kirsi Virtanen (vas.)	Noora Kyllönen

Tarkastuslautakunnan kuultavana vuoden 2023 arviointia varten olivat:

Timo Halonen, vs. hyvinvointialuejohtaja
 Eija Immonen, talousjohtaja
 Jyrki Pursiainen, rekrytointipäällikkö
 Juha Saario, pelastusjohtaja
 Terho Pekkala, viestintäjohtaja
 Virpi Korhonen, laatujohtaja
 Kari Hiltunen, apteekkari
 Jaana Mäklin, asiakkuus- ja hankintajohtaja
 Eija Mattila, vt. henkilöstöjohtaja
 Anne Lukkari, aluevaltuuston puheenjohtaja
 Heikki Huotari, aluehallituksen puheenjohtaja

Tarkastuslautakunta perehtyi tilintarkastajan raportteihin, seurasi aluevaltuuston ja aluehallituksen päätöksiä ja teki arviointikäynnin Sotkamon pelastuslaitokselle sekä sairaala-apteekkiin.

Tarkastuslautakunta osallistui FCG:n järjestämään tarkastuslautakuntien etäkoulutuspäivään 8.11.2023, jossa käsiteltiin mm. toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointia ja henkilöstönäkökulman huomioimista arviointityössä.

Puolen Suomen tarkastus -yhteisseminaari 2024 järjestettiin ensimmäisen kerran Oulussa 10.-11.1.2024, johon oli kutsuttuna Pohjois-Suomen YTA-alueen tarkastuslautakunnat sekä ulkoisen tarkastuksen viranhaltijat. Kainuusta seminaariin osallistui 5 lautakunnan jäsentä.

Seminaaripäivillä käytiin vilkasta keskustelua mm. tarkastustoiminnan järjestämisestä hyvinvointialueella ja paneuduttiin hyvinvointialueiden rahoitukseen ja ohjaukseen sekä Pohjois-Suomen YTA-alueen yhteistyösopimukseen. Seminaaripäivillä verkostoiduttiin myös aktiivisesti sekä saatiin arvokasta hyvinvointialueiden välistä vertailutietoa. YTA-alueen ulkoisten tarkastustoimijoiden yhteistyön on tarkoitus olla jatkossa säännöllistä mm. seminaarien muodossa.

Puolen Suomen tarkastus -yhteisseminaari Oulussa 10.-11.1.2024. Esittelyvuorossa valtionvarainministeriön muutosjohtaja Ville-Veikko Ahonen.

Tarkastuslautakunta hyväksyi vuoden 2023 arviointikertomuksen kokouksessaan 3.6.2024, johon oli kutsuttuna hyvinvointialuejohtaja, aluevaltuuston puheenjohtaja ja aluehallituksen puheenjohtaja keskustelemaan tarkastushavainnoista ja tilintarkastajan raportista. Arviointikertomus saatettiin edelleen tiedoksi aluevaltuustolle 17.6.2024 kokoukseen.

2.2. Tehtävät

Tarkastuslautakunta on suoraan aluevaltuuston alainen lakisäätäinen toimielin, jonka tehtävistä on säädetty hyvinvointialueesta annetun lain 125 §:ssä seuraavasti:

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella aluevaltuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä taloussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden riittävyyttä talouden tasapainotuksen kannalta;
- 4) huolehtia hyvinvointialueen ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa, että 89 §:ssä säädettyä velvollisuutta ilmoittaa sidonnaisuuksista noudatetaan, ja saattaa ilmoitukset aluevaltuuston tiedoksi;
- 6) valmistella aluehallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Aluehallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä lautakuntaa koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi ja talousarvioksi hyvinvointialueen hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa aluevaltuustolle muitakin tarpeellisina pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

2.3. Sidonnaisuusilmoitusten valvonta

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on hyvinvointialueesta annetun lain mukaan valvoa, että 89 §:ssä säädettyä velvollisuutta ilmoittaa sidonnaisuuksista noudatetaan, ja saattaa ilmoitukset aluevaltuuston tiedoksi. Hyvinvointialueen luottamushenkilön ja viranhaltijan on tehtävä sidonnaisuusilmoitus johtotehtävistään ja luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudestaan sekä muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa.

Velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksista koskee aluehallituksen jäseniä ja varajäseniä sekä aluevaltuuston ja lautakunnan puheenjohtajistoa. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös eräitä viranhaltijoita; hyvinvointialuejohtajaa ja hänen sijaisiaan sekä lautakuntien esittelijöinä toimivia viranhaltijoita. Ilmoitus on tehtävä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun henkilö on tehtävänsä valittu. Henkilön on myös viivytyksettä ilmoitettava sidonnaisuuksissa tapahtuneet muutokset.

Tarkastuslautakunta päätti 9.10.2023 § 55 kokouksessaan pyytää ilmoitusvelvollisia toimittamaan sidonnaisuusilmoituksensa sisäiselle tarkastajalle 3.11.2023 mennessä. Tarkastuslautakunta käsitteli sidonnaisuusrekisterin 20.11.2023 § 61 kokouksessaan ja valtuutti sihteerin täydentämään sidonnaisuusrekisteriä kokouksen jälkeen mahdollisesti saapuvilla sidonnaisuusilmoituksilla sekä saattoi sidonnaisuusilmoitukset 2023 tiedoksi aluevaltuuston 18.12.2023 kokoukseen.

2.4. Tilivelvollisten nimeäminen

Hyvinvointialuelain 22 §:n mukaan aluevaltuusto päättää tilivelvollisten nimeämisestä. Luottamus henkilöiden ja viranhaltijoiden tilivelvollisuuden liittyessä läheisesti hallinnon ja talouden tarkastukseen, on perusteltua, että tarkastuslautakunta valmistelea aluevaltuustolle tilivelvollisten nimeämistä koskevan päätöksen.

Tarkastuslautakunta valmisteli 20.11.2023 § 62 kokouksessaan esityksen tilivelvollisista 2023 ja saattoi sen aluevaltuuston päätettäväksi 18.12.2023 kokoukseen.

➡ Tarkastuslautakunta suosittaa aluevaltuustoa nimeämään tilivelvolliset jo talousarvion käsittelyn yhteydessä, jolloin tilivelvollisuus tulee määritellyksi ennen toimintavuoden alkua asetettaviin toiminnan tavoitteisiin ja talouteen nähden.

Ylimmän johdon tapaaminen 4.12.2023, jossa vasemmalta Helena Ohtonen, vs. hyvinvointialuejohtaja Timo Halonen, aluehallituksen puheenjohtaja Heikki Huotari, Pertti Granqvist, Tuomas Kettunen ja Kirsi Virtanen. Tapaamisessa keskusteltiin mm. ensimmäisen toimintavuoden keskeisistä ajankohtaisista asioista, talouden ennusteesta ja talousarviosta vuodelle 2024.

3. Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen

Talousarvion 2023 valmisteluun liittyi monia epävarmuustekijöitä. Erityisesti valtion tulorahoituksen tasoon liittyi vielä talousarvion hyväksymisvaiheessa isoja epävarmuustekijöitä. Uudet toimialuejohdajat aloittivat työnsä pääosin vasta loppuvuodesta 2022, mikä hankaloitti talousarviovalmistelua sekä tasapainottamistoimenpiteiden viemistä talousarvioon. Johtamisjärjestelmän vaihtumisesta aiheutui myös budjetointivastuisiin liittyvää epävarmuutta. Lisäksi organisaatiomuutoksen vuoksi henkilöstömenojen arviointi oli vaikeaa.

Talousarvio

Hyvinvointialuelain 115 §:n mukaisesti talousarvio laaditaan kalenterivuositain, ja talousarviovuosi on aina taloussuunnitelmakauden ensimmäinen vuosi. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen kolmen vuoden ajanjaksolla. Taloussuunnitelmassa hyväksytään hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Tavoitteiden on toteutettava hyvinvointialuestrategiaa.

Hyvinvointialueen taseeseen vuonna 2023 kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa (2025–2026) tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Uudet kertyvät alijäämät (2024–2025) tulee kattaa samassa aikataulussa eli vuoden 2026 loppuun mennessä.

Talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma vuosille 2024–2025

TA 2023	2023	2024	2025	Muutos* %
Toimintatuotot	60 262*	60 053*	60 277	-0,3 %
Toimintakulut	-447 261*	-421 713*	-404 345	-5,7 %
Toimintakate	-387 000*	-361 659*	-344 068	-6,5 %
Valtionrahoitus	369 203*	379 002*	389 000	+2,6 %
Tilikauden tulos	-33 017*	2 117*	30 899	+ 106,4 %

Talousarviosta 2023 voidaan todeta, että tilikauden tulos 2023 oli laadittu alijäämäiseksi -33 017 m€ ja ennuste vuosille 2024 ja 2025 oli laadittu ylijäämäiseksi; 2 117 m€ (2024) ja 30 899 m€ (2025). Tilikaudelle 2024 odotettiin toimintatuottojen (-0,3 %), toimintakulujen (-5,7 %) ja toimintakatteen (-6,5 %) laskevan, valtionrahoituksen kasvavan (2,6 %) ja tilikauden päätteeksi tehtävän tulosparanusta 106,4 %.

Talousarviossa 2023 oli todettu kustannuserien kasvun olevan voimakasta, joista osaan ei voida vaikuttaa, mm. palvelusopimusten hintojen nousut, eläkemaksujen korotukset, kuntien vuokrien korotukset, palkkojen korotukset sekä energian ja raaka-aineiden hintojen korotukset. Talousarvio oli pyritty tekemään kaikilta osin menoiltaan realistiseksi. Suunnitelmavuosien 2023–2024 välillä toimintakulujen arvioitiin kuitenkin laskevan -5,7 %, mikä ei ole ollut suhteessa meneillä olevaan yleiseen taloudelliseen kehityskulkuun.

Henkilöstökuluista oli kesäkuussa 2022 tiedossa, että KVTES:n mukaisesti palkkakuluissa tulee vuodelle 2023 olemaan nousua vähintään keskimäärin 3,05 % ja vuodelle 2024 vähintään keskimäärin 3,11 %. Sopimusratkaisun mukaisesti palkkoja oli ilmoitettu korotettavan sekä yleiskorotuksilla että paikallisilla järjestelyerillä. Palkkaratkaisuilla on suuri merkitys hyvinvointialueen kustannuskehitykselle, sillä henkilöstökulut muodostavat jatkossakin sen suurimman kuluerän eli reilu puolet kaikista toimintakuluista.

Lisäksi valtionvarainministeriön syyskuussa 2022 julkaisema inflaatioennuste vuodelle 2023 oli 3,2 % ja 1,8 % vuodelle 2024. Todellisuudessa inflaatio vuonna 2023 oli 6,3 %. Vuonna 2024 inflaation ennustetaan hidastuvan noin 2 %:iin (VM, Tilastokeskus). Palvelujen ostot ovat toiseksi suurin hyvinvointialueen kuluerä ollen reilu kolmannes kaikista toimintakuluista.

Vuoden 2022 aikana ei ollut tehtynä vielä tasapainottamispäätöksiä, joita olisi voitu vuoden 2023 aikana toimeenpanna ja joiden tulosvaikutukset olisivat jo vuonna 2024 olleet poikkeuksellisen merkittäviä. Talousarvion- ja suunnitelman laadinnassa hyvinvointialuelain 115 § kuitenkin velvoittaa laatimaan tasapainoisen tai ylijäämäisen taloussuunnitelman, jonka ensimmäinen talousarviovuosi on sitova ja muut suunnitelmallisia. Käytännössä yksittäinen taloussuunnitelman vuosi voi olla alijäämäinen, kunhan kolmen vuoden ajanjakson muina vuosina kertyy vähintään sama määrä ylijäämää.

Talousarvio 2023 vs. tilinpäätös

Kainuun hyvinvointialue 2023 milj. €	TA 2023	TP 2023
Toimintatuotot	60 262	59 793
Myyntituotot	16 538	18 127
Maksutuotot	29 962	27 297
Tuet ja avustukset valtiolta	9 977	10 798
Muut toimintatuotot	3 785	3 572
Toimintakulut	-447 261	-430 821
Henkilöstökulut	-226 448	-217 576
Palvelujen ostot	-156 030	-153 871
Aineet ja tarvikkeet	-32 338	-30 677
Avustukset	- 10 248	-8 135
Muut toimintakulut	-22 197	-20 563
Toimintakate	-387 000	-371 028
Valtionosuudet	369 203	366 013
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 010	-1 454
Vuosikate	-19 806	-6 468
Poistot ja arvonalentumiset	-13 210	-12 788
Tilikauden yli-/alijäämä	-33 017	-19 255

Talousarviossa 2023 aluevaltuustoon nähden sitova oli toimintakate -387,0 milj. €, jonka toteuma oli -371,0 milj. €. Toimintakatteen toteumaan verraten talousarvio alittui 16 m€. Suurin poikkeama 8,9

m€ talousarvioon nähden ilmeni henkilöstökuluissa, koska avoinna oleviin virkoihin ja toimiin oli budjetoitu enemmän, mitä saatiin rekrytoitua tai henkilöstöä olisi realistisesti ollut edes saatavissa.

Toimintakatteen toteuman vertailu toimialueittain

Toimintakate	TA 2023	TP 2023	Erotus
Järjestämisen tuki	-25 745	-21 215	3 584
Tuotannon hallinto- ja tukipalvelut	-35 333	-35 278	55
Terveyden- ja sairaanhoidon palvelut	-154 240	-159 813	-5 573
Akuuttihoidon ja pelastuksen palvelut	-35 262	-31 744	3 518
Sosiaali- ja perhepalvelut	-73 150	-59 163	13 987
Ikäihmisten palvelut	-48 490	-46 150	2340

➡ Talousarviossa 2023 on todettu, että toimialuejohtajan tulee huolehtia siitä, että toimialueen määrärahat eivät ylitä. Toimialuejohtajan tulee tämän varmistamiseksi tehdä aluehallitukselle tarvittavat esitykset määrärahojen muuttamiseksi. Muutokset tulee tehdä siten, että aluevaltuustoon nähden sitovien toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen ei vaarannu. Toimialueita tarkastellessa terveyden ja sairaanhoidon palvelut ylitti toimialueen määrärahat 5,5 m€. Aluehallitukselle ei ole vuoden 2023 aikana tehty esitystä määrärahojen muuttamisesta. **Miten aluehallitus tulee varmistamaan toimialueiden talousarvioiden toteuman seurannan siten, että aluevaltuusto saa viipymättä esityksen määrärahan myöntämisestä tai korottamisesta?**

Hyvinvointialueen johdon hallinnon budjettiin oli varattu 29 m€, mutta budjettia ei ole tuotu aluevaltuustolle eriteltynä hyväksyttäväksi talousarvion 2023 yhteydessä. Tilinpäätöksessä ei myöskään ole avattuna johdon hallinnon olennaisia tapahtumia tai arvioitu tulevaa kehitystä. Hyvinvointialueen johdon hallinto ei kuulu nykyisessä organisaatiossa osaksi toimialueita. **Miksi hyvinvointialueen johdon hallinto oli jätetty pois talousarvion 2023 valmistelun yhteydessä ja miten se on tarkoitus jatkossa tuoda osaksi organisaation toiminnan ja talouden tavoitteita?**

Talousarviossa 2023 talouden ja toiminnan seurannan mittareista on kerrottuna, että niitä kehitetään uuden strategian, Kainuun sotien ja pelastuslaitoksen mittareiden pohjalle toiminnan käynnistettyä. Tarkastuslautakunta odottaa strategiakauden 2022–2025 tavoitteiden arviointia varten selkeiden ja tarkoituksenmukaisten toiminnan ja talouden mittareiden asettamista, joilla mahdollistetaan hyvinvointialueen strategian tavoitteissa onnistumisen asianmukainen seuranta. **Miten strategiakauden talouden ja toiminnan mittareiden kehittämisessä on edistytty ja miten kehittämistä on tarkoitus jatkaa?**

Investointisuunnittelu

Hyvinvointialuelain 16 §:n mukaan hyvinvointialueen on laadittava vuosittain investointisuunnitelma seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista hyvinvointialuekonsernin

investoinneista ja niiden rahoituksesta. Investointisuunnitelman ensimmäinen vuosi on sitova ja loput suunnitelmavuodet ohjeellisia. Suunnitelman on sisällettävä tiedot investoinneista ja investointia vastaavista sopimuksista kuten vuokrasopimuksista. Lisäksi sen on sisällettävä tiedot toimitilojen ja kiinteistöjen sekä muiden pitkävaikutteisten hyödykkeiden suunnitelluista luovutuksista.

Hyvinvointialue voi ottaa investointia varten pitkäaikaisen lainan vain silloin, jos valtioneuvosto on antanut siihen valtuuden. Kainuun hyvinvointialueen lainanottovaltuudeksi vuodelle 2023 oli vahvistettu 0 euroa.

➡ Talousarviovuoden 2023 investointien osuus oli 5,1 milj. €, jonka toteuma oli 4,4 milj. €. Investoinnit on tehty kassavaroin omaan taseeseen. Arvio alittui 0,6 milj. €. Vuosille 2024–2027 investointien määrän on arvioitu olevan 37 milj. €.

Talousarviossa 2023 ei ole esitetty toiminnallisia tavoitteita eikä sitovia taloudellisia tavoitteita rahoitus- ja investointiosan osalta. **Tarkastuslautakunta toteaa, että talousarviossa tulisi olla sitovuustasot myös rahoitus- ja investointiosan osalta.**

Valtion rahoitus

Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu pääosin valtion yleiskatteiseen laskennalliseen rahoitukseen. Alueet päättävät itsehallintonsa nojalla rahoituksen käytöstä ja kohdentamisesta. Rahoituksen taso kohdennetaan alueille laskennallisten kriteereiden perusteella ja tarkistetaan vuosittain. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus pohjaa korotetaan vuosittain arvioidulla palvelutarpeen ja kustannustason kasvulla. Pelastustoimen rahoitus pohjaa korotetaan kustannustason kasvulla.

Rahoituksen tasossa huomioidaan myös hyvinvointialueiden mahdolliset tehtävämuutokset sekä palvelutarpeen määräaikainen korotus 0,2 %-yksiköllä vuosille 2023–2029. Vuodesta 2025 lähtien arvioidusta palvelutarpeen kasvusta huomioidaan 80 %. Suurin rahoituskriteeri on THL:n tutkimukseen perustuva sosiaali- ja terveydenhuollon sote-palvelukerroin, jonka perusteella määräytyy n. 80 % yleiskatteellisesta rahoituksesta. Rahoituksesta 98 % muodostuu sote-tehtävien rahoituksesta ja 2 % palo- ja pelastustoimen rahoituksesta.

Hyvinvointialueen rahoituksessa otetaan huomioon siirtymätasauksena laskennallisten kustannusten mukaisen rahoituksen ja hyvinvointialueen alueen kuntien toteutuneiden kustannusten erotus. Siirtymätasaus on aluekohtainen ja se on porrastettu siirtymäkaudella vuosien 2023–2029 aikana.

Hyvinvointialueen vuoden 2023 rahoitusta korjataan kertakorvauksella vastaamaan kuntien vuoden 2022 tilinpäätöstietojen mukaisia siirtyviä kustannuksia tekemällä hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen erillinen lisäys tai erillinen vähennys.

Hyvinvointialueelle myönnetty laskennallinen rahoitus tarkistetaan jälkikäteen vuosittain vastaamaan valtakunnallisesti toteutuneita kustannuksia. Näin varmistetaan, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista. Rahoitusmalli toimii ensimmäisen kerran kokonaisuudessaan vuonna 2025, kun ensimmäinen jälkikäteistarkistus on tehty rahoitukseen vuoden 2023

toteutuneiden kustannusten perusteella.

Rahoitusmalliin on rakennettu useita kustannusten kasvun hillintään tähtääviä elementtejä, minkä lisäksi rahoituksen yleiskatteisuus ja laskennallisuus kannustavat alueita rahoituksen tehokkaaseen käyttöön ja tukevat alueiden itsehallintoa.

Valtionvarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn edellytysten täyttyessä tai sosiaali- ja terveysministeriön aloitteen perusteella, jossa valtio ja hyvinvointialue arvioivat hyvinvointialueen taloudellisia sekä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvittä tehtävistään.

Arviointimenettely voidaan käynnistää, jos:	Kainuun hyvinvointialue 2023
hyvinvointialue ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää säädetyssä määräajassa	- 19 255 m€
hyvinvointialueen konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 % kaksi tilikautta peräkkäin	-54,6 %
konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 kaksi tilikautta peräkkäin	-0,3
hyvinvointialueelle on myönnetty lainanottovaltuus tai lisärahoitus kaksi kertaa kolmen peräkkäisen tilikauden aikana	-

➡ Kainuun hyvinvointialue sai vuonna 2023 valtionrahoitusta 366 m€, joka jäi 3,2 m€ talousarviosta. Valtionrahoituksessa oli huomioituna negatiivinen siirtymätasaus -3,7 m€. Vuoden 2022 tilinpäätösten pohjalta määritelty valtionrahoituksen kertakorvaus jäi puolestaan ainoana hyvinvointialueena negatiiviseksi (-2,7 m€) johtuen pääosin Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän tilinpäätöksen 2022 ennakoitua paremmasta tuloksesta ja pienemmistä todellisista kustannuksista.

Rahoituslain mukaiset valtionrahoituksen tason korotukset ja lisärahoitukset eivät tule korjaamaan hyvinvointialueen taloutta, vaan edellyttävät edelleen rinnallaan alueellisia ripeitä ja vaikuttavia sopeuttamistoimia. Tämän vuoksi korostuukin hyvinvointialueen strategia ja siitä johdetun järjestämissuunnitelman mukaisten toimenpiteiden johdonmukainen eteneminen.

Talouteen liittyvät arviointimenettelyn edellytykset ovat vaihtoehtoisia eli yhdenkin edellytyksen täyttyminen riittää siihen, että arviointimenettely voidaan käynnistää. **Tilinpäätöksen 2023 perusteella Kainuun hyvinvointialueen lähtökohdat suhteessa kriteereihin ovat vaikeat.**

4. Sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus, riskienhallinta ja konsernivalvonta

Aluehallituksen vastuulla on järjestää hyvinvointialueen sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus, riskienhallinta ja konsernivalvonta. Sisäistä valvontaa on aluehallituksen, johtoryhmien ja toimialuei-

den johtoryhmien kerrottu tehneen säännöllisesti seuraamalla toimintaa ja taloutta sekä niihin liittyvien tavoitteiden toteutumista. Aluehallituksen käsittelyssä olleilla osavuosiraporteilla on esitetty mahdolliset sisäisessä valvonnassa havaitut puutteet ja epäkohdat, joiden korjaamiseen on annettu tarvittaessa ohjeistusta.

Sisäinen tarkastus on hyvinvointialueella lakisääteinen tarkastustoiminto, joka on järjestetty omana toimintana. Sisäisen tarkastuksen resurssia kohdennettiin myös ulkoisen tarkastuksen toimintaan Kainuun hyvinvointialueen ja Kainuun soten tarkastuslautakunnan asioiden valmistelussa.

Riskienhallinnan kokonaisvaltaisen haltuunoton on todettu vaativan vielä kehittämistä. Toiminnan ja talouden suunnittelussa riskienhallinta on olennainen osa kokonaisuutta, joka huomioituna riskien realisoituessa on tilanteeseen jo varauduttu, riskejä kyetään hallinnoimaan ja minimoimaan mahdollisia aiheutuvia menetyksiä.

➡ Hallintosäännön mukaisesti aluehallitus vastaa omistajaohjausta koskevien asioiden valmistelusta aluevaltuustolle. Hyvinvointialueen omistajaohjauksesta ja konsernihallinnosta säädetään tarkemmin konserniohjeessa, jossa annetaan määräykset mm. konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestämisestä. **Missä vaiheessa konserniohje on tarkoitus tuoda aluevaltuustolle käsiteltäväksi?** Sisäistä valvontaa koskevat ohjeistukset eivät myöskään ole kaikilta osin vielä uuden organisaation mukaisia.

Tarkastuslautakunta suosittaa ilmoittamaan konsernitilinpäätöksen yhteydessä muut olennaiset osakkuudet ja omistusosuudet yhteisöissä, joita ei ole yhdistelty konsernitilinpäätökseen. Lisäksi konsernitilinpäätöstä laatiessa on hyvä huomioida, että omistusyhteisyyshyönteisyhteisö voi olla kysymyksessä myös silloin, kun omistusosuus on alle viidesosan, jos pysyvä yhteys syntyy esimerkiksi hallituksen jäsenyyden kautta.

5. Arviointisuunnitelman mukaiset arvioinnit

Rekrytointi

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota määräaikaisten työsopimusten kasvuun. Vuosina 2015–2022 määräaikaisten työsopimusten määrä on lähes kaksinkertaistunut. Samalla ajanjaksolla hakijoiden määrä avoimena olevaa työpaikkaa kohden on puolittunut. Rekrytointiprosessin on kerrottu vaativan jatkuvaa päivittämistä ja kansainvälisen rekrytoinnin olevan jo välttämätöntä.

Tilastojen mukaan printtijulkaisujen työpaikkailmoituksilla ei ole käytännön merkitystä. Tarkastuslautakunnan mielestä työpaikoista ilmoittamisessa olisi käytettävä entistä enemmän parhaiten toimivia kanavia, muun muassa Kuntarekryä ja TE-keskuksen palveluita. Myönteistä mielikuvaa Kainuun hyvinvointialueesta tulisi vahvistaa yhdessä viestinnän kanssa. On tärkeää osallistua erilaisiin rekrytapahtumiin ja vieraila esimerkiksi oppilaitoksissa. Sijaisia rekrytoitaessa potentiaalia voi olla eläkeläisissä. Lisäksi tulisi edistää jo tunnistettua tarvetta hakijakokemuksen kartoittamiselle rekrytointien ja vetovoimaisuuden kehittämiseksi.

➡ **Mitkä tekijät selittävät määräaikaisten työsopimusten tuplaantumista alle 10 vuodessa?**

Toistaiseksi voimassa olevalla työsuhteella on iso merkitys, kun huomioidaan hyvinvointialueen ilmi-selvä tarve henkilöstön veto- ja pitovoimalle. Lisäksi määräaikaisten työntekijöiden ja työsopimusten hallinnointi vaatii suhteellisesti enemmän työpanosta mm. esihenkilöiltä, rekrytoinnilta ja palkkahal-linnolta.

Kuinka hyvin rekrytoinnin suunnitelmallisuus toteutuu vuositasolla? Onko rekrytointiprosessille laadittu prosessikuvausta, jota voitaisiin käyttää suunnitelmallisuuden tukena? Millaisia tuloksia on nähtävissä kansainvälisestä rekrytoinnista?

Sairaala-apteekki

Sairaala-apteekit huolehtivat sairaaloiden ja terveyskeskusten lääkehuollosta. Niiden tehtäviin kuu-luu mm. lääkkeiden tilaus ja hankinta tukkukaupoista, lääkkeiden varastointi ja varastonvalvonta, lääkkeiden toimittaminen osastoille ja muihin toi-minta- ja työyksiköihin sekä velvoitevarastointi. Sai-raala-apteekit valmistavat laajamittaisesti lääkkeitä mm. solunsalpaajia ja mikrobilääkkeitä. Lääkehävik-kiä kertyy vuositasolla satoja tuhansia euroja, mikä johtuu osaltansa velvoitevarastoinnista. Sairaala-apteekin rooli on keskeinen huoltovarmuudessa, jota haastaa lääkkeiden saatavuushaasteet, mutta myös ilmastonmuutoksen tuomat ääri-ilmiöt toi-minnan katkeamattomuudessa.

➔ **Sairaala-apteekin henkilöstön ikärakenne on suhteellisen kapea, mikä ennakoii tulevina vuo-sina nopeampaa eläkepoistumaa. Tämän vuoksi henkilöstösuunnitteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Sairaala-apteekki tukee maakunnan huoltovarmuutta myös muiden viranomaisten osalta. Miten sairaala-apteekin rooli on huomioi-tu hyvinvointialueen valmius- ja varautumis-suunnittelussa sekä varautumisen yhteistoimin-nassa?**

Sairaala-apteekissa 22.1.2024 pääsimme tutustu-maan lääkevarastorobotti Sampoon. Robotin työ-skentelyä seuraamassa Kirsi Virtanen, apteekkari Kari Hiltunen, Helena Ohtonen, Tuomas Kettunen ja Pertti Granqvist.

Pelastuslaitos

Kainuun pelastuslaitos vastaa onnettomuuksien ennaltaehkäisystä, pelastustoiminnasta sekä varau-tumisesta Kainuun maakunnan alueella. Vuoden 2023 alusta pelastuslaitos on ollut osa Kainuun hy-vinvointialueen akuuttihoidon ja pelastuksen palveluiden toimialuetta.

Työssä on noin 90 vakinaista henkilöä sekä sopimuspalokunnissa noin 130 henkilöä, jotka osallistu-

vat pelastustoimen tehtäviin. Pelastuslaitoksen alue on jaettu kahteen Eteläiseen ja Pohjoiseen tulosyksikköön. Pelastuslaitoksen alueella on yhteensä 12 paloasemaa, joista osalla on vakinaista henkilöstöä ja osa toimii sopimuspalokuntien voimin.

Kainuun pelastuslaitos on ollut Kajaanissa väistötiloissa parikymmentä vuotta. Toimimattomat tilat ovat hankaloittaneet rekrytointeja ja viivästyttäneet hälytystehtäviin lähtöä. Kaupunginvarikko tuhoutui tulipalossa kolmisen vuotta sitten. Temppu-hankkeen toteuttamista siirrettiin kertaalleen kohonneiden rakennuskustannusten takia. Käytössä uusi paloasema ja kaupunginvarikko ovat syyskuussa 2024.

Vierailu Sotkamon pelastuslaitoksella 9.10.2023, jossa valmiudessa Helena Ohtonen, Kirsi Virtanen, Tuomas Kettunen ja Pertti Granqvist.

Aluevaltuusto hyväksyi kokouksessaan 30.11.2023 pelastustoimen palvelutasopäätöksen vuosille 2024–2027. Samalla päätettiin, että palvelutasopäätös tarkistetaan keväällä 2024 toukokuun loppuun mennessä siten, että palvelutasopäätöksessä esitetään keinot, millä riskiarvioinnin mukaiset riskikohteet saavutetaan tavoiteajassa. Lisäksi palvelutasopäätöksestä päätettiin pyytää kuntien lausunnot. Aluevaltuusto kävi läpi palvelutasopäätöstä kokouksessaan 29.4.2024, joka päätettiin tarkistaa edelleen syksyllä 2024 aluehallintoviraston edellyttämän suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Palvelutasopäätöksessä tulee olla esitettynä keinot, millä riskiarvioinnin mukaiset riskikohteet saa-

vutetaan tavoiteajassa. Aluehallintovirasto tulee valvomaan tehostetusti palveluiden saattamista lain vaatimalle tasolle.

➡ Palvelutasopäätöksen toteuttamiseen vaikuttanut keskeinen tekijä on ollut henkilöstön saavuuden ja vaihtuvuuden haasteet. Pelastuslaitoksella on tällä hetkellä täyttämättä 9 virkaa, jonka vuoksi palvelutasopäätöksessä päätetyt virat pyritään perustamaan vaiheittain, joihin varataan rahat vasta vuoden 2025 talousarviossa.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että rekrytoinnin haasteita pyritään helpottamaan aluehallituksen 22.4.2024 päättämällä **pelastustoimen palkkaohjelman valmistelulla sekä pelastustoimen projektilla**, jonka tavoitteena on perustaa Kajaaniin uusi sopimuspalokunta sekä lisätä sopimuspalokuntalaisten määrää Kainuussa.

Omavalvonta

Kainuun hyvinvointialueen omavalvontaohjelma hyväksyttiin 12.12.2022, joka perustuu lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023. Hyvinvointialueella omavalvontaohjelman toteuttamisesta vastaavat järjestämisen tuki ja palvelutuotannon alue.

Vastuut on jaettu siten, että järjestämistä vastuu valvonnasta, koordinoimisesta, seurannasta ja arvioimisesta vastaa järjestämisen tuki. Palvelutuotannon vastuulla on toiminnan toteuttaminen ja omaa toimintaa koskevien ostopalveluiden valvonta. Laiteturvallisuus ja turvallisen lääkeshoidon suunnitelmat kuuluvat myös hyvinvointialueen omavalvontasuunnitelmaan. Omavalvonnan tulee olla vahvasti integroituna johtamisjärjestelmään ja laadunhallintaan.

Omavalvonnassa nostetaan esille yksiköiden ja toimialojen vahvuudet ja kehittämiskohteet. Omavalvonta auttaa parhaimmillaan edistämään prosessien ja palveluketjujen sujuvuutta, hyvää johtamista, laadunhallintaa sekä ammattilaisten osaamista asiakkaiden ja potilaiden turvallisuuden takaamiseksi. Omavalvonta edistää vastuullisuutta ja vastuiden selkiyttämistä sekä sitoutumista tehtäviin. Toiminnan tulee olla suunnitelmallista, ohjeistettua ja johdettua. Raportoinnin on oltava avointa ja säännöllistä sekä syylisämätöntä. Hyvinvointialueen omavalvonnan toteutumista seurataan mm. palvelujen käyttäjien ja henkilöstön säännöllisillä palautteilla sekä sisäisillä tarkastuksilla ja auditoinneilla.

➡ Kainuun hyvinvointialueella henkilöstövuokraukseen kului 12 miljoonaa euroa 2023 vuonna. Kasvaneet ostopalvelukustannukset eivät edistä talouden tasapainottamista. Lisäksi vuokratyöntekijöiden panos yksiköiden ja koko organisaation toiminnan kehittämisen jatkuvuuteen jää vajaaksi. **Minkälaisia suunnitelmia hyvinvointialueen johdolla on omavalvonnan tehostamiseksi henkilöstövuokrauksen kustannusten vähentämiseksi, rekrytointiprosessin kehittämiseksi ja oman ammattihenkilöstön lisäämiseksi?**

Hankinnat

Kainuun hyvinvointialueella tehtiin vuonna 2023 hankintoja lähes 185 miljoonalla (palvelujen ostot 154M€, tavarat yms. 30,7M€). Summa on 49,7 prosenttia vuoden toimintakatteesta. Vahva hankintaosaaminen ja hyvät markkinavuoropuhelut ovat äärimmäisen tärkeitä hyvinvointialueen talouden kannalta.

Palvelujen strateginen hankinta on keskitetty järjestämisen tukeen ja tavara- ja materiaalipalvelut sekä ICT-hankinnat on keskitetty tuotannon tuki- ja hallintopalvelujen toimialueelle. Hankinnat ja tarvittavat kilpailutukset toteutetaan tiiviissä yhteistyössä toimi- ja palvelualueiden sekä järjestämisen tuen kanssa.

Vuonna 2023 tehtiin 26 kilpailutusta, joista yhdeksän ylitti EU-kynnysarvon ja neljä ylitti kansallisen kynnysarvon. Kilpailutuksista kaksi jouduttiin keskeyttämään hankintalain mukaisin perustein. Hyvinvointialueen suorahankinnoista osa on tehty puutteellisin tiedoin, osa hankintalain mukaisesti. Markkinaoikeudessa vireillä olleita oikeudenkäyntejä ei ole tilikaudella ollut.

Hankintamenettelyssä on varmistettava, ettei kilpailutuksella syrjitä joitakin toimittajia tai estetä osallistumasta hankintamenettelyyn. Markkinavuoropuhelulla hankintayksikkö voi selvittää, millaisilla ratkaisulla se pystyisi edesauttamaan paikallisten toimijoiden osallistumismahdollisuuksia tarjouskilpailuihin. Osaajapulan ja inflaation vuoksi kaikkiin tarjouspyyntöihin ei aina saada vastausta. Ehdoissa on huomioitava riskit niin, että ne jakautuvat oikeudenmukaisesti osapuolten kesken. Kielitaitovaatimukset ja muut suhteellisuusperiaatteen mukaiset vaatimukset parantavat usein paikallisten toimijoiden menestymismahdollisuuksia.

Laatuvaatimusten järkevä kirjaaminen varmistaa laadun myös sopimuskauden aikana. Sopimusehtojen noudattamista sekä toteutumista on seurattava (sanktioineen ja kannustimineen) aktiivisesti koko sopimuskauden ajan. Hankintayksikön on tapauskohtaisesti ratkaistava, mitkä toimintatavat varmistavat, että laatu pysyy vaaditulla tasolla koko sopimuskauden ajan.

➡ Tarkastuslautakunta toteaa, että hankintojen kustannusten huomattavan suuri määrä edellyttää erityisen hyvää hankintaosaamista sekä kilpailuttamistaitoa tuottavuuden parantamiseksi. Hyvinvointialueella ei ollut vielä arviointivuoden aikana käytössä vahvistettua hankintaohjetta. Hankintaohjeessa tulee huomioida erilaisten lakien lisäksi mm. hankintatoiminnan työnjako, hyväksymisvaltuudet, sopimus- ja toimittajahallinta sekä hankintojen valvonta. Hankinta-Suomen toimenpideohjelman vastuullisuuden vähimmäisvelvoite (Code of Conduct) sosiaalisine vastuineen olisi myös hyvä huomioida. Sopimuskauden aikaisesta valvonnasta ja laadun seurannasta vastaavat lähtökohtaisesti sopimus- ja palvelutuotannon yhteyshenkilöt.

Pohjois-Suomen YTA-alueyhteistyöstä hankintojen osalta on käyty alustavia neuvotteluja syksyllä 2023. **Kuinka YTA-alueyhteistyö on lähtenyt liikkeelle ja onko Kainuun hyvinvointialueelle saatu sitä kautta toivottua juridista hankintaosaamista?**

Viestintä

Tarkastuslautakunta toteaa, että Kainuun hyvinvointialueen viestinnän tulee olla ennen kaikkea selkeää ja avointa. Julkisen toimijan velvollisuus ja vastuu on viestiä toiminnastaan laajasti ajassa.

Julkinen keskustelu liittyen hyvinvointialueiden vaikeaan taloustilanteeseen heijastui vuonna 2023 niin median yhteydenottoina kuin alueen asukkaiden runsaina kysymyksinä koko toimintaan. Tarkastuslautakunta näkee, että avoimen viestinnän tarve korostuu erityisesti erilaisia mielipiteitä herättävien päätösten kohdalla – oikea-aikainen sekä rehellinen tiedottaminen lisää luottamusta ja kasvattaa uskoa myös yhteisiin muutosprosesseihin.

Sisäisen tiedonkulun, mahdollisen ennakoivalmiuden ylläpitäminen ja maineen hallinta ovat organisaation toimintakyvyn kannalta kriittisimpiä pisteitä, joissa on onnistuttava. Viestinnän vastavuoroisuuden ylläpitäminen erityisesti alueen asukkaiden ja työntekijöiden kanssa on Kainuun hyvinvointialueella myös tulevaisuuden kannalta olennaisen merkityksellistä.

➡ Tarkastuslautakunta huomauttaa, että juuri aluekohtaisen tiedotuksen varmistaminen palveluista, niiden laadusta sekä hoidon saatavuudesta ei ole ollut täysin onnistunutta vuonna 2023. Muutosviestintä vaatii ilmoituksen lisäksi voimakseen toistettavuutta sekä laajempaa tiedottamista. Viestinnän saavutettavuutta on seurattava jatkuvasti. Eri ryhmille sopivat monimuotoisen tiedotuksen muodot – tarvitaan niin perinteisen median kautta tapahtuvaa viestintää kuin sosiaalista mediaakin, jotta viestillä saavutetaan asukkaat ympäri maakunnan. **Tarkastuslautakunta painottaa markkinointiviestinnän merkitystä Kainuun hyvinvointialueen brändäyksen osalta, jolla on vaikutusta kaivattuun henkilöstön pito- ja vetovoimaan.**

Henkilöstöstrategia

Henkilöstöstrategia 2024–2025 hyväksyttiin aluevaltuustossa 19.2.2024. Henkilöstöpolitiikan keskeisin tavoite on osaavan ja hyvinvoivan sekä riittävän henkilöstön saanti ja pysyminen Kainuun hyvinvointialueella veto- ja pitovoimatekijöitä edistämällä. Henkilöstöstrategian linjauksille on asetettu useita tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden suorittamista ja seuranta tulee mitata. On myös tunnistettu, että jatkossa tarvitaan toimenpiteitä, joilla vaikutetaan henkilöstöjohtamisen puitetekijöihin, kuten johdon sitoutumiseen, henkilöstöjohtamisen resursseihin sekä henkilöstöstrategian kehittämiseen edelleen. Aluehallituksen tehtävänä on seurata vuosittain strategian tavoitteiden toteutumista ja tehdä tarvittavia toimenpiteitä.

➡ Tarkastuslautakunta toteaa, että henkilöstöstrategia on kattava, mutta aikajänne strategian mukaisille toimenpiteille ja toteuttamiselle on lyhyt, vajaa kaksi vuotta. Henkilöstöstrategia on johdettu Kainuun hyvinvointialueen strategiasta 2022–2025, jonka aikajännettä henkilöstöstrategia mukailee. Jatkossa henkilöstöstrategian laadinta ja kehittäminen tulisi huomioida varhaisemmassa vaiheessa suhteessa hyvinvointialueen strategiaan. Lisäksi henkilöstöstrategian seuranta ja arviointi tulisi kytkeä osaksi vuosittaista talousarvio- ja tilinpäätösprosessia sekä henkilöstöraportin tekemistä. Tavoitteisiin nähden liiallinen mittareiden määrä voi johtaa siihen, että kun kaikki on tärkeää,

mikään ei ole tärkeää. Siksi on tarkasteltava, paljonko resursseja tiedon tuottamiseen ja sen laadun varmistamiseen kannattaa käyttää. Harvemmat tai karkeammat mittarit voivat riittää.

6. Muu arviointi

Järjestämissuunnitelma 2022–2025

Hyvinvointialueen on laadittava taloutensa ja toimintansa suunnittelua ja johtamista varten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia osana hyvinvointialuestrategiaa. Palvelustrategiassa hyvinvointialue päättää järjestämisvastuulleen kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon pitkän aikavälin tavoitteet. Lisäksi hyvinvointialue asettaa palvelustrategiassa tavoitteet sille, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan ottaen huomioon hyvinvointialueen asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä kustannusvaikuttavuus.

Aluevaltuusto on hyväksynyt 5.4.2023 § 18 järjestämissuunnitelman ohjaavat periaatteet ja keskeiset linjaukset sekä 24.4.2023 § 22 Kainuun hyvinvointialueen järjestämissuunnitelman 2023–2025. Järjestämissuunnitelma on palveluita, henkilöstöä ja organisaatiota koskeva uudistamis-, kehittämis- ja sopeuttamisohjelma. Yksityiskohtaiset toimenpiteet esitetään aluehallitukselle hyväksyttäväksi ja toimeenpantavaksi.

Aluevaltuusto on hyväksynyt 19.6.2023 § 35 ensihoidon palvelutasopäätöksen. Palvelutasopäätöksessä on määriteltävä ensihoitopalvelun sisältö siten, että palvelu toteutetaan tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti ja siinä otetaan huomioon ensihoidon ruuhkatilanteet sekä yhteistyöalueen resurssit. Ensihoidon palvelutasopäätös on voimassa 31.12.2026 asti.

Aluevaltuusto on hyväksynyt 30.11.2023 § 61 pelastustoimen palvelutasopäätöksen 2024–2027, jossa on määritelty hyvinvointialueen pelastustoimen strategiset päämäärät ja keskeiset toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Päätökseen tulee myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämistä. Pelastustoimen palvelutasopäätöksessä on huomioitava mm. valtioneuvoston vahvistamat valtakunnalliset strategiset tavoitteet, jotka ovat nykyisellään voimassa vuosille 2023–2026.

Järjestämissuunnitelman keskeisiksi seurattavaksi kysymyksiksi on asetettu:

1. Onnistutaanko toiminta sopeuttamaan käytössä oleviin voimavaroihin (talous ja henkilöstö)?
2. Toteutuvatko asiakkaiden palvelutarpeet tavoitteiden mukaisesti?
3. Kykeneekö hyvinvointialue uudistumaan veto- ja pitovoimaiseksi organisaatioksi?

 Kainuun hyvinvointialueen ensimmäinen järjestämissuunnitelma on huolella laadittu, johon on koottu selkeästi strategiasta johdetut palvelutoimintaa ohjaavat keskeiset tavoitteet. Järjestämissuunnitelma ja palvelutasopäätökset tarkentavat hyvinvointialueen strategian toimeenpanoa ja seurantaa. Järjestämissuunnitelmalla on asetettu myös toimenpiteitä ja odotettuja vaikutuksia, joiden toteumaa on tarkoituksenmukaista seurata. **Kuinka järjestelmällisesti suunnitelman mukaisia tavoitteita on tarkoitus seurata, jotta toimenpiteiden vaikuttavuus voidaan suunnitelmakaudella todeta?**

Talouden tasapainottaminen 2023

Aluevaltuusto hyväksyi 24.4.2023 § 23 talouden tasapainottamistoimenpiteet, joiden mukaisesti toimialueiden tavoitteeksi oli asetettu 2 %:n toimintakulujen tasapainottamistavoite vuodelle 2023. Tämä tarkoitti 9 m€:n vähennystä toimintakuluissa koko hyvinvointialueella. Kokonaisuudessaan järjestämissuunnitelman tavoitteena oli vähentää vaiheittain toimintakuluja 15 m€ kolmen vuoden aikana, josta loppuosa katettaisiin toiminnallisilla muutoksilla.

Toimintakulujen vähennys saattoi perustua joko ylimitoitettujen määrärahavarausten korjaamiseen tai kuluvan vuoden aikana toteutettavissa oleviin toiminnallisiin muutosesityksiin ja niiden arvioituihin euromääräisiin vaikutuksiin toimintakuluissa.

➡ Aluevaltuuston hyväksymässä talouden tasapainottamistoimenpiteissä vuodelle 2023 oli toimialueilta esitetty toimintakulujen vähentymistä 6,1 m€ verran eli 1,36 % asetetusta 2 %:n tavoitteesta. Tasapainottamistoimenpiteisiin oli huomioitu mukaan myös arvioituja toimintatuottojen vähennyksiä 319 t€, jolloin tulos oli 1,29 % asetetusta 2 %:n tavoitteesta.

Vuonna 2023 toimintakulut vähenivät kokonaisuudessaan 3,7 % suhteessa talousarvioon, mikä johtui suurimmalta osin ylimitoitetuista määrärahavarauksista. **Aluevaltuustolle ei ole esitetty vuoden 2023 aikana erikseen toimintakulujen tasapainottamistoimenpiteitä 2,9 m€:n eli 0,64 %:n osalta asetettuun 2 %:n tavoitteeseen nähden.**

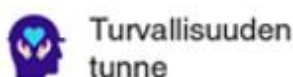
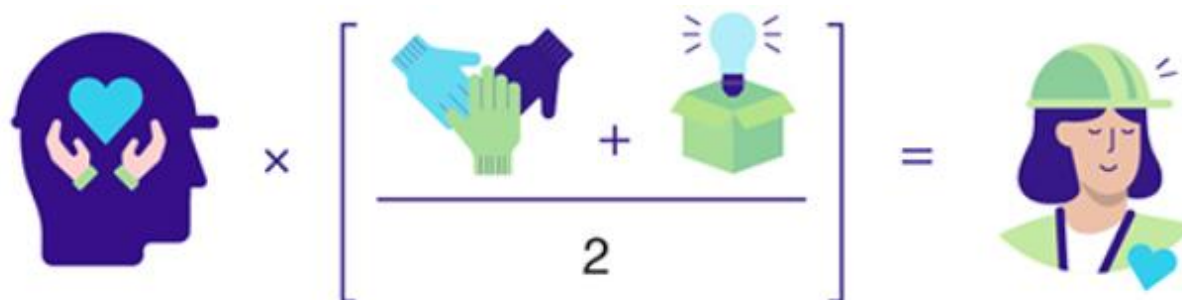
Työelämän laadun mittaus QWL

Henkilöstön osalta strategisena tavoitteena on johtaa osaamista, työkykyä ja hyvinvointia. Kainuun hyvinvointialueella työntekijäkokemusta mitataan QWL-menetelmällä (Quality of Working Life). Työelämän laadun indeksi kertoo työntekijäkokemuksen mukaisen suorituskyvyn, tiimin suorituskyvyn sekä kyvyn tuottaa asiakaslaatua. Mittari ohjaa mihin toimenpiteisiin tulosten perusteella tulisi ryhtyä. Kainuun hyvinvointialueen ensimmäinen mittaustulos loppuvuodesta 2023 oli 61,8 % (vastauksia 1307). Työelämän laadussa oli tapahtunut positiivista kehitystä, edellinen mittaustulos oli 54,9 % (Kainuun sote 2022: vastauksia 1844). Suomessa keskimääräinen työelämän laatuindeksi on n. 60 %.

➡ Mittaustuloksia ohjaavat toimenpiteet ja esihenkilötyön tukitoimet edistävät henkilöstön osalta hyvinvointialueen strategisen tavoitteen täyttymistä. Hyvä työelämän laatu suojaa tutkitusti työkyvyttömyydeltä ja alhainen työelämän laatu merkitsee huonon tuottavuuden lisäksi noin kaksinkertaista työkyvyttömyysriskiä. Pienikin lisäys alhaiseen työelämän laadun indeksiin parantaa merkittävästi työelämässä selviytymistä ja vähentää työkyvyttömyysriskiä. Korkea työelämän laatu edellyttää, että perusasiat pidetään kunnossa hyvällä henkilöstöjohtamisella, henkilöstön innostamisella ja työn imun aikaansaamisella. Esihenkilöitä on tarkoitus tukea hyvinvointialueella kuluvan vuoden aikana esimiesvalmennuksella, joka edesauttaa esihenkilöiden työssäjaksamista.

Hyvä työelämän laatu on aina kokonaisuus, joka vaatii esihenkilöltä ammattitaitoa ja positiivista johtamisotetta etenkin muutostilanteissa ja erilaisissa työyhteisön haasteissa. Korkea työelämän laatu

luo organisaatiolle henkilöstölähtöisen kilpailuedun ja vaikuttaa siten myös organisaation imagoon. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan mittaustulosten seuranta, tarvittavia toimenpiteitä ja esihenkilöiden tukea on tarpeen jatkaa QWL-mittauksen käyttöaikana vuoden 2025 loppuun.

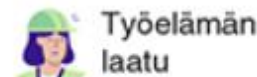
Turvallisuuden tunne

Yhdessä tekeminen

Luovuus

Työelämän laatu

Lapin yliopisto, työelämän laadun indeksin laskentakaava.

Työkyvyn tuen toimintamallin vahvistuminen

Työterveyshuollon toimijana aloitti Mehiläinen vuoden 2023 alussa, jonka kanssa tehtiin sopimus työkyvyn tuen yhteiskehittämisestä. Sopimuksen tärkeimpiin tavoitteisiin kuului työkyvyn tuen toimintamallin vahvistaminen, ohjausryhmätoiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen. Onnistunut yhteistyön aloitus näkyi KEVA:n tilastotietojen mukaan mm. siten, Kainuun hyvinvointialueen sairauspoissaolokustannusten osuus palkoista väheni vuodesta 2022 jopa hieman yli 0,8 m€.

➡ **Työkyvyn tuen toimintamallin vahvistamista voidaan pitää erittäin hyvänä panostuksena.**

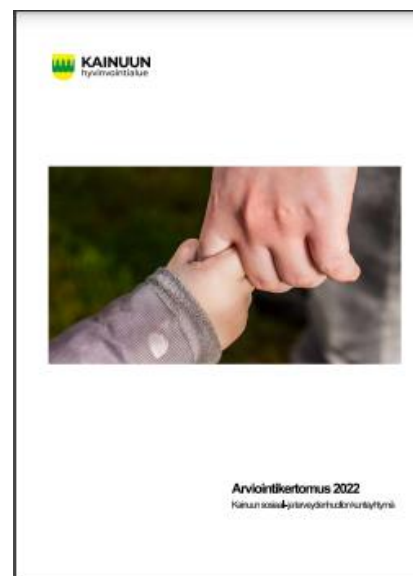
Sairauksista ja tapaturmista aiheutuneet välittömät kustannukset vuonna 2023 olivat 7,2 m€ (ei sis. sivukuluja, sijaisen palkkakuluja, tuottavuuden menetyksiä). Kainuun sotien kustannukset vuonna 2022 olivat 8,5 m€, jolloin työkyvyn tukea tarvitsevien henkilöiden määrä oli yli kaksinkertaistunut viimeisen kolmen vuoden aikana.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan sairauspoissaolojen kustannusten osuus palkoista olisi vähentynyt jopa 1,3 m€. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt olivat selvästi suurin syy valtakunnallisesti vuonna 2023 pitkiin sairauspoissaoloihin ja ennenaikaisiin työelämästä pois jäämisiin. Tuki- ja liikuntaelin sairauksien vähentämisessä työterveyshuollon tulee tukea ergonomian osalta. Haastavassa henkilöstötilanteessa työkyvyn tukeminen on ensiarvoista työnantajalle, mutta erittäin merkityksellistä myös työntekijälle. Lisäksi toimintamallin vahvistamisella on nähtävissä jo selkeä laskeva kustannusvaikutus.

7. Vuoden 2022 arviointikertomusten seuranta

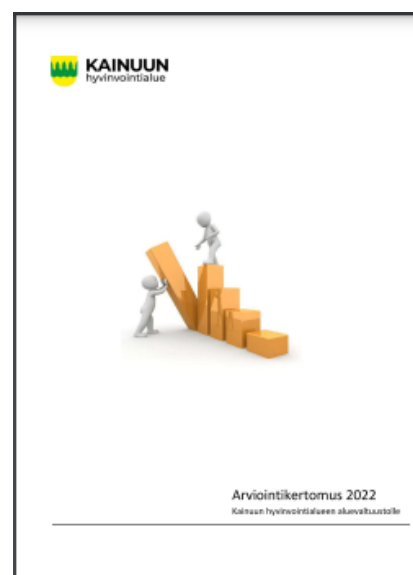
Aluevaltuusto on käsitellyt 18.12.2023 kokouksessaan aluehallituksen vastineet Kainuun hyvinvointialueen arviointikertomukseen 2022 ja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän arviointikertomukseen 2022.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän arviointikertomuksessa 2022 esille nostettuun yleiseen tietoisuuteen tietosuoja- ja tietoturva-asioiden tärkeydestä sekä alhaiseen tietosuoja- ja tietoturvakoulutusten osallistujamäärän kehittämiseen on hyvinvointialueella reagoitu kiitettävästi. Henkilöstön koulustarjonnassa on tapahtumassa merkittävää parannusta tiedonhallintalain vaatimusten mukaisesti. Vuoden 2024 aikana on tarkoitus ottaa käyttöön sähköinen tietoturva- ja tietosuojakoulutusympäristö, jonka kautta henkilöstö voi suorittaa koulutuksia haluttuun aikaan ja lyhyemmissä osissa. Vastaavasti resursointi tietosuojan ja tietoturvan tehtävissä on edelleen puutteellista johtuen tehtävien hoitamisesta osa-aikaisesti muiden työtehtävien rinnalla. Lisäksi henkilöstön kyberturvatietyden kypsyystason on todettu olevan alhainen.

Kainuun soten tarkastuslautakunta on viime vuosina nostanut arviointikertomuksissa esille kehityskeskusteluiden heikon toteuman ja tarkentanut todellista henkilöstöraportilla esitettyä kehityskeskusteluiden toteumaprosenttia loppuun saatettujen ja hyväksytyjen kehityskeskusteluiden osalta. Vuoden 2022 toteuman kerrottiin olleen 67 %, joka dokumentoinnin mukaisesti oli 32,5 %, kun huomioidaan loppuun saatetut ja hyväksytyt kehityskeskustelut. Aluehallituksen antamassa lausunnossa on todettu, että kehityskeskusteluprosessia on uusittu Tiedosta työhyvinvointia ja tuottavuutta -hankkeen (1.2.2020-31.1.2023) yhteydessä, joka mahdollistaa ryhmäkehityskeskustelut. Ja että työyhteisöpalaverit ovat tärkeitä, mutta ne eivät poista tarvetta käydä kehityskeskusteluja.

Kainuun hyvinvointialueen vuoden 2023 kehityskeskusteluiden toteuman todettiin olleen 49 %, joka olisi laskenut merkittävästi edellisvuodesta (67 %). Paras toteuma oli järjestämisen tuessa (64 %) ja hallinnon ja tuotannon tukipalveluissa (59 %). Heikoin suoritus oli akuuttihoidon- ja pelastuksen palvelut -toimialueella (40 %) sekä ikäihmisten palvelut -toimialueella (41 %). Tarkemmin dokumentointia tarkastellessa, kun huomioidaan loppuun saatetut ja hyväksytyt kehityskeskustelut, toteuma vuodelta 2023 käydyistä kehityskeskusteluista oli 35,4 %.

➡ **Tarkastuslautakunta suosittaa aluehallitusta kiinnittämään erityistä huomiota hyvinvointialueen riittävään tietosuojan- ja tietoturvan resursointiin, mikä nykyisellään heikentää hyvinvointialueen valmiutta vastata ja ylläpitää asiakas- ja potilastietoja käsittelevän henkilöstön saamaa ohjausta ja tietojärjestelmien tiedonhallintalain mukaisia vaatimuksia.**

Tarkastuslautakunta on huolestunut kehityskeskusteluiden toteuman suuntauksesta, mikä näyttää jatkuvan myös hyvinvointialueella. Kehityskeskustelua toimenpiteenä ei ole asetettu tavoitteeksi henkilöstöstrategiaan. Esihenkilöt saavat kehityskeskustelun kautta tietoa, millaista tukea kukin työntekijä tarvitsee onnistuakseen työssään ja mitä kehittämistarpeita työntekijät näkevät työyhteisössä. Kehityskeskustelut on hyvä keino tuoda yksilölliset voimavarat, osaaminen, kuten myös osaamisen kehittämistarpeet esille ja siten kehittää työtyytyväisyyttä. Ryhmäkehityskeskustelu uutena toimintamallina ei voi korvata kahdenkeskistä kehityskeskustelun tarvetta. Kehityskeskusteluiden arvostus on myös osa hyvinvointialuestrategiaan kirjattua henkilöstöpolitiikan arvostava ja valmentava lähijohtaminen -tavoitetta. Kehityskeskusteluiden toteuman kehittämistä edistävät mm. esihenkilöille tarjottava koulutus sekä raportointia tukeva järjestelmä. **Miten Kainuun hyvinvointialueen kehityskeskusteluiden toteumaa on tarkoitus kehittää?**

8. Lopuksi

Kainuun hyvinvointialueen tarkastuslautakunta kiittää kuultavana olleita johtavia viranhaltijoita, aluevaltuuston puheenjohtajaa ja aluehallituksen puheenjohtajaa hyvästä yhteistyöstä vuonna 2023. Lisäksi tarkastuslautakunta kiittää hyvinvointialueen henkilöstöä arvokkaasta työpanoksesta kainuulaisten hyväksi.

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen 2023 aluevaltuustolle käsiteltäväksi.

Allekirjoitukset

Kajaanissa 3.6.2024

Tuomas Kettunen
puheenjohtaja

Pertti Granqvist
varapuheenjohtaja

Helena Ohtonen
jäsen

Kirsi Virtanen
jäsen

Toivo Sistonen
jäsen

Pasi Kilpeläinen
jäsen

Piia Määttä
varajäsen

